

Iz Madžarske v Slovenijo

Ernest Ružič: *Vijolični dim*, Franc Franc, Murska Sobota 2001

Vsekakor je začetek malo nenavaden: kot da smo se zagrizli v besedilo kakega madžarskega prozaista, ki se je spopadel s pisanjem v slovenščini. Pripoved namreč steče v tujem okolju, Debrecenu, in s tujim osrednjim junakom v ospredju, profesorjem Sebestyenom, ki se zaljubi v mlado študentko Andreo in z njo zaživi, pozneje razglablja o njunem odnosu in novem družinskem življenju, se od časa do časa ukvarja s slovensko literaturo in njenimi avtorji (Kajetan Kovič), naposled pa se udeleži nekega slovenističnega simpozija v Mariboru. Torej se šele precej po zasnovi spletejo zgodbene niti, ki vodijo k Sloveniji, kjer nato mine tudi več prizorov.

V Slovenijo se sicer (najprej) odpravi drugi glavni lik iz vzporedne zgodbe romana, patolog dr. Vilmos, ki tu doživi alpinistično in nepričakovano ljubavno avanturo z dvema slovenskima protagonistkama. Vilmos načrtuje tudi srečanje s poklicnim kolegom in znanim slovenskim slikarjem Jožetom Tisnikarjem, ki je – tako kot on v Debrecenu – delal v secirnici v Slovenj Gradcu, a do srečanja ne pride, saj je znamenitega umetnika ravno tedaj do smrti povozil avto. Vilmos se prek Maribora, kjer ga intrigira bežen pogled na nosečo mlado žensko Andreo – študentko, s katero je prav tedaj na obisku v tem mestu glavni junak knjige, profesor Sebestyen z debrecenske univerze: pogled nanjo nesrečnemu doktorju zbudi silovito refleksijo o jalovosti njegovega življenja – prej razočaran kot ne se vrne v Debrecen, a tu se njegova osebna kriza – nesporazumi z ženo, morbidno delo v secirnici – še poglobi in razplete (v pijači), čisto na koncu pa se mu življenje iracionalno konča v abstraktnem prostranstvu bližnje puste. Neugodno se konča tudi Sebestyena romanekna pot: nosečo Andreo bralec ob sklepu romana nepričakovano »zagleda« na Vilmozevi secirni mizi, profesorjeva misel pa na koncu zaide ali kar potone v globine daljav in kozmosa.

Približno takšno je ogrodje pripovedi, ki spočetka dolgo ostaja pri razmeroma dolgi zasnovi, a se potem intenzivira in se pogloblja zlasti v pasusih, ki pripadajo Sebestyenu. Ta veliko razmišlja o svojem odnosu do 25 let mlajše Andree, pri čemer je ta refleksija po eni strani prepričljiva, saj odslikava realne probleme, ki menda lahko nastajajo v razmerju med petdesetletnim moškim in

več kot pol mlajšo žensko, po drugi pa tudi zato, ker je v njih tisto zrno pisateljske modrosti, zaradi katerega je mogoče dobro ravnati tudi z jezikom: ta ni kakor koli pregnan ne klišejski, četudi ne vsebuje večje poetične energije.

Zanimivi se zdijo tudi tisti odlomki refleksije, ki težki, trdi objektivni svet razklepajo in ga skušajo dvigati v sfero kozmične skrivnosti, čeprav ga ne izročajo kakšnim mističnim silam ali počelom. A vendar je ta nenavadna dimenzija pripovedi nemara tista, ki nekatere like, zlasti Sebestyena, disponira za strpen odnos do soljudi, vso knjigo pa tako postavlja v luč umirjene pisateljske »analize« življenja. Pri tem gre za specifično analizo: Ružič se, v nasprotju s svojim prejšnjim romanom *Erd* (ki se prav tako godi na Madžarskem), tokrat nikjer ne dotika morebitnega političnega vidika vsakdanjosti, ki jo opisuje, ampak vztraja pri »življenju«, ki ga sestavljajo le nekatere glavne eksistencialije: ljubezen, umetnost, presežnost bivanja (?) ... Podoba sveta zaradi tega ni vsestranska, vendar pa ni ponarejena.

Vijolični dim je kot roman v svojih drugih sestavinah manj razvit, saj ostaja na ravni dobre reportaže (na primer opisi alpskega dela Slovenije). Tudi artikulirani odnos profesorja Sebestyena do literature in prevajanja je bliže srednješolskemu eseju kot poglobljeni introspekciji – vpogledu v ambiguitetno nprav umetniškega dela. Na tej ravni je tudi profesorjevo mnenje o slovenskem pisatelju Kajetanu Koviču nekoliko preveč kurtoazno.

Ob koncu se zdi, da pripoved o dveh protagonistih, ki »razpolagata« vsak s svojo življenjsko zgodbo, ni povsem uravnotežena. Pa tudi kar se tiče obeh dogajalnih okolij: madžarski kolorit zgodbe je sicer obsežnejši, a njegova domnevna tipičnost manj silovita, tako glede znamenite ravnice (čeprav so malo vendarle tematizirana »prostranstva hortobaške puste« nekje pri Debrecenu) kot tudi samega idejnega, političnega ali gospodarskega dogajanja v državi. Toda to knjigi ne more odvzeti nečesa važnega: bralca ohranja v kar kontinuirani radovednosti, ki je ni lahko opredeliti – je v omenjenem razmisleku o odnosu med moškim in žensko v specifičnem obdobju, nesrečni, čutni erotiki pri dr. Vilmosu, v nadstvarni dimenziji človekovega zaznavanja in mišljenja, nemara pa kljub vsemu tudi v čudnem sprepletu dveh svetov, kot sta madžarski in slovenski ...?

Jože Horvat